

Omvärlds- och framtidsanalys

– en del av planeringsprocessen

Innehållsförteckning

Inledning	1
Ett fall i konjunkturen med en snabb återhämtning	2
Regionernas ekonomi	2
Förändringar i näringslivet	4
En god återhämtning på arbetsmarknaden	4
Halland fortsätter växa	6
Demografiska förändringar och förutsättningar	6
Attraktiva livsmiljöer	7
Kompetensutveckling och livslångt lärande	8
Inkludering på arbetsmarknaden och sysselsättningsnivå	9
God och jämlik hälsa för hållbar tillväxt och utveckling	10
Folkhälsa	10
Nära och sammanhållen vård	11
Framtidens hälso- och sjukvård	12
Framtidens behandlingsmetoder	13
Morgondagens kompetensförsörjning	14
Robusthet och krisberedskap	16
En robust hälso- och sjukvård	16
Sammanfattande punkter	19

Inledning

Omvärlds- och framtidsanalysen är starten för Region Hallands planeringsarbete som så småningom ska resultera i mål och budget 2023 som beslutas av regionfullmäktige. Analysen har därför ett viktigt syfte i att identifiera möjligheter och utmaningar som har betydelse för att vi ska kunna driva och utveckla våra verksamheter i önskad riktning. Den ligger också till grund för verksamheternas planeringsanalyser.

Genom att ha en gemensam bild av de omvärldsfaktorer som påverkar på ett regionövergripande plan kan vi också ha ett gemensamt synsätt på hur vi ska hantera dessa.

Det finns några gemensamma områden, oavsett verksamhet, som återkommer när det gäller möjligheter och utmaningar som påverkar oss de kommande åren. Det handlar om osäkerhet, bland annat i prognoser, ekonomisk utveckling och oförutsedda händelser.

Under en längre tid har Region Hallands alla verksamheter satts på prov under coronapandemin. Vi har fått praktiska erfarenheter av hur kriser och oförutsedda händelser mycket snabbt kan ändra de förutsättningar vi tidigare lutat oss emot.

Några perspektiv har hamnat i blickfånget – stabilitet, långsiktighet, anpassningsförmåga och flexibilitet.

Det handlar om att öka fokus på innovation och nyföretagande långsiktigt samtidigt som krisens följder hanteras. Det innebär också att ställa om till en hållbarhetsdriven utveckling och att vi behöver öka takten för att nå klimat- och miljömålen. Det handlar också om att fortsätta införandet av allt fler digitala lösningar för att ge invånare möjlighet till effektivare kontakter med vården samtidigt som vården alltmer behöver äga rum där individerna är.

Kompetensförsörjning, betydelsen av en jämlik vård, vikten av en god hälsa hos befolkningen och behov av hållbara lösningar inom alla områden, är utmaningar och uppgifter som inte blivit mindre viktiga – men kanske tydligare. Detsamma gäller vår förmåga till funktionella samarbeten och samverkan både inom och utanför organisationen. Detta ökar vår anpassningsförmåga.

Det som avgör hur vi klarar det, är vår förmåga att snabbt reagera, prioritera om och kunna skilja det viktiga från det lite mindre viktiga. Det som också avgör är vårt manöverutrymme i krisen. Hur väl rustade och förberedda vi är, hur stabil grunden är.

Ett fall i konjunkturen med en snabb återhämtning

Coronapandemin slog hårt mot den globala och svenska ekonomin under 2020. Konjunkturen föll och restriktioner infördes världen över, en markant nedgång i produktion, inkomst och sysselsättning blev synlig. Trots detta blev det ett rekordår för Sveriges kommuner och regioner med ett starkt ekonomiskt resultat som främst förklarades utav statliga bidrag. (1) Ekonomin befinner sig nu i en återhämtningsfas både globalt och i Sverige. Detta förklaras av att såväl BNP som antalet arbetade timmar har stigit snabbare än beräknat i år, (2) man räknar även med en hög tillväxt under nästkommande år. Enligt scenario från Sveriges kommuner och regioner (SKR) väntas svensk ekonomi nå normalkonjunktur mot slutet av 2023. (3)

Regionernas ekonomi

Det råder fortsatt osäkerhet kring utvecklingen och effekterna av pandemin. Det är svårt att göra en bedömning kring smittspridning och vårdbehov samt vilka ekonomiska och politiska insatser som kommer att vidtas för att stötta konjunkturen. Långsiktighet i statsbidrag är även avgörande för att regionerna ska kunna skapa en långsiktig, hållbar och stabil planering av ekonomi och verksamhet. (4) Kortsiktiga statsbidrag kan riskera att leda till en kostnadsnivå som regionerna inte har täckning för på sikt. (1) Regeringen har tidigare år aviserat statsbidrag med anledning av pandemin, för 2023 och framåt har ännu inga pandemirelaterade bidrag aviserats. (5) Stabila statsfinanser möjliggör dock fortsatt finanspolitisk stöttning av återhämtningen och hantering av pandemins risker. (6)

Under 2020/2021 har samtliga regioner koncentrerat sig på att förbereda för och ta hand om ett stort antal patienter med covid-19. I Halland har den medicinskt prioriterade vården kunnat erbjudas i samma höga utsträckning och volym som tidigare. Inom några områden har vård behövt senareläggas när det bedömts möjligt ur ett medicinskt perspektiv. Antalet patienter som väntar på nybesök och operation har ökat under året. För att omhänderta den uppskjutna vården kommer det att krävas ökade insatser både på nationell och regional nivå. Inom Region Halland pågår planering för att omhänderta den uppskjutna vården, bland annat planeras extra satsningar avseende mottagning och operation.

Samtliga verksamheter inom Region Halland är fortsatt påverkade av pandemin. Inom hälso- och sjukvården har det bland annat inneburit lokalanpassningar, nya avdelningar för att ta emot patienter, flytt av resurser samt inköp av utrustning och material. Nya funktioner har snabbt fått byggas upp för att omhänderta provtagning av invånare. En del kostnader är tillfälliga medan andra förväntas vara bestående. Samtidigt har en minskad produktion i vissa delar inom hälso- och sjukvården bidragit till att kostnaderna tillfälligt har minskat. De verksamheter som är

intäktsfinansierade har kortsiktigt blivit negativt påverkade på grund av uteblivna besök i världen. Även kollektivtrafiken har påverkats genom att Folkhälsomyndighetens rekommendationer, för att förhindra smittspridning, har medfört ett minskat resande. Det har resulterat i lägre biljettintäkter som lett till ett betydande intäktsbortfall för Hallandstrafiken. Pandemin har dessutom accelererat digitaliseringen och ökat möjligheterna till distansarbete. Det blir viktigt att bevaka hur resandeutvecklingen inom kollektivtrafiken ser ut efter pandemin och efter att restriktioner fullt ut har tagits bort. Ökade möjligheter till distansarbete kan potentiellt påverka intäkterna för kollektivtrafiken negativt även efter pandemin. Region Halland har i grunden en stark ekonomi med goda förutsättningar att hantera både kortsiktiga och långsiktiga utmaningar. Eftersom det är svårt att bedöma de långsiktiga ekonomiska konsekvenserna av pandemin för Region Halland måste fokus vara att fortsätta prioritera en hållbar ekonomi i balans och god ekonomisk hushållning. På det viset stärks förmågan att hantera framtida vårdbehov, kommande investeringsutmaningar och oförutsedda händelser.

Miljö- och klimatpåverkan

Klimatutmaningarna blir alltmer akuta och den omställning som krävs för att minska klimat- och miljöförändringarna behöver ske inom alla samhällets sektorer. Den senaste klimatrapporten (9) från FN:s klimatpanel konstaterar att läget för världens klimat är mycket allvarligt och att vi närmar oss trösklar med oåterkalleliga effekter. Rapporten konstaterar att det är mänsklig påverkan som är huvudorsaken till klimatförändringarna, vilket också innebär att det är människan som har en skyldighet att vidta åtgärder för att nå tvågradersmålet och uppfylla Parisavtalet.

Miljö- och klimatfrågorna handlar i hög utsträckning om hallänningarnas välfärd. En ren och frisk miljö ger bättre hälsa och livskvalitet och påverkar Region Hallands verksamheter som exempelvis hälso- och sjukvården positivt, genom att färre behöver vård för miljö- och klimatrelaterade sjukdomar (10). Utsläppen av klimatpåverkande gaser minskar i Halland, men enligt generationsmålet måste Halland säkra att produktion och levnadsvanor inte orsakar ökade miljö- och hälsoproblem också utanför Sveriges gränser. Åtgärder för att nå det nationella målet om nollnettoutsläpp till år 2045 behöver därför intensifieras(11). I dagsläget når Halland (likt flertalet andra län) inte upp till något av Sveriges miljö kvalitetsmål. Inom flera av målområdena syns dessutom en negativ trendutveckling (12).

Halland ska fortsatt bidra till ett globalt positivt klimatarbete genom kunskap och innovationer. Vi måste därför ta krafttag mot minskade utsläpp och samtidigt värna om våra koldioxidsänkor samt fortsatt bidra till en utveckling av tekniker för att binda koldioxid från atmosfären. Det blir allt viktigare för alla att ändra sina beteenden, transporter och sin konsumtion. För många företag blir det något av en ödesfråga att ställa om och hitta innovativa lösningar för att fortsatt vara konkurrenskraftiga. Offentliga aktörer har en betydande roll i omställningen både som pådrivande kraft och i egenskap av konsument. Det köps årligen in en stor mängd varor och tjänster som orsakar en omfattande miljöpåverkan och vi behöver

därför ställa höga miljökrav vid upphandlingar. Klimatomställning handlar också om att anpassa samhället efter ett alltmer extremt klimat. Även här har offentliga aktörer en väsentlig roll i att klimatanpassa, planera för ett hållbart samhälle och öka krisberedskapen.

Förändringar i näringslivet

Eftersom det är svårt att bedöma pandemins långsiktiga konsekvenser på näringslivet är det sannolikt att man fortsatt behöver ta fasta på den generella utvecklingen som pekar på en successiv övergång från traditionell industriverksamhet till ett alltmer tjänstebaserat näringsliv. Halland har klarat sig förhållandevis lindrigt genom tidigare konjunkturedgångar, vilket till stor del beror på en diversifierad näringslivsstruktur och förhållandevis god lönsamhet. (7)

För att näringslivet ständigt ska utvecklas och förnyas handlar det om förmågan till entreprenörskap och innovation. Entreprenörskap och innovation är de viktigaste framgångsfaktorerna i långsiktig regional utveckling och tillväxt. Andra viktiga faktorer är att attrahera humankapital, teknologi och finansiellt kapital. Ett dynamiskt och växande näringsliv präglas både av ett inflöde av nya företag och av förnyelse inom det befintliga näringslivet.

Idag investerar Hallands näringsliv förhållandevis lite i forskning och utveckling, vilket delvis beror på näringslivsstrukturen. De halländska företagen inriktar sig framför allt på stegvisa produktförbättringar i nära samarbete med sina kunder. Det är mindre fokus på större innovationer som riktar sig mot nya marknader. Det halländska näringslivet behöver lyfta blicken och finna nya produkter och tjänster som breddar marknadspotentialen. (8) Halland behöver skapa möjligheter för forskning och utveckling inom områden som bidrar till att stärka regionens övergripande utveckling och position. Vidare bör Halland stödja etablering av starka forskningsmiljöer och regionala innovationssystem med fokus på regionens styrkeområden och prioriteringar för ett hållbart samhälle och framtidens hälso- och sjukvård.

En god återhämtning på arbetsmarknaden

När pandemin briserade valde många arbetsgivare att varsla personal och avvakta med nyanställningar. Konsekvensen blev en stigande arbetslöshet som nådde sin kulmen under juli månad år 2020, då arbetslösheten i riket uppgick till 9,2 procent och till 7,3 procent i Hallands län. Jämfört med motsvarande månad föregående år var detta en ökning med 2,3 respektive 1,9 procentenheter. Ur ett jämförande perspektiv hade Hallands län, tillsammans med storstadsregionerna, en hög arbetslöshetsökning. Detta berodde på att länet har en hög andel anställda inom kontaktintensiva servicebranscher, exempelvis hotell- och restaurang.

Sedan augusti månad 2020 har arbetslöshetsnivån sjunkit tillbaka månad för månad, både i riket och Hallands län. Vid utgången av augusti 2021 var arbetslöshetsnivån i

Hallands län tillbaka på den nivå som rådde månaden före pandemin (5,9 procent). Den goda återhämtningen beror dels på ett ökat inflöde på arbetsmarknaden och dels på att fler har valt att studera.

Trots den goda återhämtningen kvarstår stora utmaningar på arbetsmarknaden. Särskilt sårbara grupper, exempelvis personer utan gymnasial utbildning och utomeuropeiskt födda, har sannolikt fått en än svårare konkurrenssituation än innan krisen. Detta är en följd av att konkurrensen från arbetslösa med en utbildning och färsk arbetslivserfarenhet har ökat. Idag går den stora skiljelinjen sett till arbetslöshetsnivå mellan personer med minst en gymnasial utbildning och de som saknar en sådan. I Hallands län uppgår arbetslösheten för förgymnasialt utbildade till 16,5 procent, att jämföra med 4,6 procent för gymnasialt utbildade.

Att personer med svag konkurrenskraft på arbetsmarknaden har fått en än svårare konkurrenssituation avspeglas i långtidsarbetslösheten. Månaden före pandemin hade 38 procent av de som var inskrivna som arbetslösa på Arbetsförmedlingen i Hallands län varit inskrivna i mer än 12 månader. Vid utgången av augusti 2021 hade denna andel ökat till 47 procent.

Halland fortsätter växa

Demografiska förändringar och förutsättningar

Sedan 70-talet har Halland vuxit med drygt 140 000 invånare till att nu ha nästan 337 000 invånare. Det är en stark befolkningstillväxt för en region med Hallands befolkningsstorlek. En växande befolkning, under förutsättning att invånarna har arbete, skapar utrymme och behov av nyinvesteringar och ökar efterfrågan för det lokala näringslivet. Det ger möjligheter och förutsättningar att utforma samhället i en önskvärd riktning. I Halland ökar befolkningen därför att inflyttningen är större än utflyttningen och att det föds fler än vad som dör. Halland har haft en klart starkare inrikes inflyttning än övriga län under de senaste 20 åren i relation till folkmängd.

Fram till 2013 var det betydligt fler inflyttare från övriga Sverige som bidrog till att den halländska befolkningen växte. Men sedan 2013 har det varit migrationen som gett det största bidraget till befolkningstillväxten. Under perioden 2013–2020 har invandringen stått för 55 procent av länets befolkningstillväxt, de inrikes flyttningarna för 33 procent och födelseöverskottet för resterande 12 procent.

Under 2020 ökade invånarantalet i länet med 2 814 personer, vilket var en betydligt lägre ökning än det årliga genomsnittet (4 562 personer) under femårsperioden 2015–2019. Drygt 80 procent av tappet förklaras med att invandringen till länet minskade. Detta var en konsekvens av att invandringen till Sverige som helhet minskade, delvis med anledning av pandemin.

Befolkningsprognosen för länet visar att befolkningsökningen i länet kommer att minska något jämfört med de senaste fem åren. Under perioden 2021–2030 förväntas ökningen uppgå till drygt 2 200 personer om året. Den avtagande takten beror främst på att invandringen till länet förväntas att minska.

Drivkrafterna bakom Hallands befolkningsökning varierar i både tid och rum. Befolkningsökningen har varit starkast i norra Halland. Den norra länsdelen har tack vare sin närhet till Göteborg kunnat dra nytta av storstadens tillväxt. Något förenklat är det arbetsmöjligheterna i Göteborg som skapat grogrunden för den snabba befolkningstillväxten i norra Halland. Andra delar av Halland växer också, men då med delvis andra drivkrafter såsom ett kustnära läge, högskola m.m. I inlandet ser det lite annorlunda ut och många delar av den halländska landsbygden har haft en mindre positiv utveckling.

Ökad livslängd ökar behovet av vård

Samtidigt som Hallands folkmängd ökar, förändras också befolkningens åldersstruktur. Livslängden ökar och befolkningen blir allt äldre. I grund och botten är detta en mycket positiv utveckling, och delvis en konsekvens av en framgångsrik

hälso- och sjukvård. Men det leder också till att färre ska försörja fler och att trycket ökar på offentlig sektor.

I Hallands län uppgår den demografiska försörjningskvoten till 85,1, vilket innebär att 100 personer i arbetsför ålder ska försörja sig själva inklusive ytterligare 85,1 personer som är i ej arbetsför ålder. Om vi ser till den effektiva försörjningskvoten, som även tar hänsyn till hur många i arbetsför ålder som inte är i arbete, uppgår den till 122,4. Detta innebär att de som är i sysselsättning ska försörja sig själva inklusive 122,4 personer i ej arbetsför ålder eller som saknar arbete.

År 2035 förväntas den demografiska försörjningskvoten i Hallands län att uppgå till 90,5. Nästan hela ökningen beror på att antalet äldre förväntas öka och framför allt personer som är 80+ år. Denna grupp kommer att öka i en mycket hög takt från och med år 2022 och med sammanlagt drygt 13 000 personer fram till 2035. Samtidigt förväntas även antalet personer i arbetsför ålder att öka men inte i samma utsträckning som övriga grupper. För att behålla dagens effektiva försörjningsbörda behöver en högre andel i arbetsför ålder därför vara i sysselsättning. Idag är 82,9 procent av befolkningen i arbetsför ålder i sysselsättning. Denna andel behöver öka till 87,9 procent för att bibehålla en effektiv försörjningskvot på 122,4.

En allt äldre befolkning innebär också att allt fler utvecklar kroniska sjukdomar. Närmare hälften av Sveriges befolkning har minst en kronisk sjukdom. En fjärdedel av befolkningen har mer än en kronisk sjukdom. Förbättrade behandlingsmetoder innebär att fler människor kan botas eller leva längre med sin sjukdom. En allt äldre befolkning innebär också en ökning av exempelvis demenssjukdomar och olika cancerdiagnoser. En majoritet av dagens sjukvård riktas mot patienter med kroniska sjukdomar och de står också för en majoritet av sjukvårds- och sjukförsäkringskostnaden, vilka är ca 80–85 procent av en regions totala kostnader för primärvård, öppen specialistvård och slutenvård. Det är en tydlig utmaning för vård, omsorg och samhället i stort att anpassa sig till de ökande vårdbehoven. Med samma arbets sätt som idag kommer kostnaden för hälso- och sjukvård att öka med ca 30 procent fram till år 2050. För äldreomsorgen förväntas ökningen bli mer än dubbelt så stor. (13)

Attraktiva livsmiljöer

En tydlig konsekvens av en växande befolkning är att efterfrågan på bostäder, skolor, vård och infrastruktur ökar. Det är en balansgång mellan att tillgodose denna efterfrågan och samtidigt behålla den attraktiva livsmiljön. Det ökar kraven på en hållbar samhällsplanering.

För ett hållbart samhällsbyggande kan Agenda 2030 och de tre hållbarhetsdimensionerna, ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet, vara vägledande för att bygga ett robust och anpassningsbart samhälle. Som en del i ett

sådant arbete har Region Halland ansökt om att få ett utökat ansvar för regional fysisk planering i Halland. Detta innebär i korthet att en regional översiktsplan ska tas fram för att få ett samlat grepp på kommunöverskridande gemensamma aspekter i den fysiska planeringen.

Infrastrukturen är en viktig del i samhällsbygget. Pendlingen norrut mot Göteborgsregionen är stor och förväntas öka. Söderut mot Helsingborg och öresundsområdet finns det fortfarande en stor potential i att förstora och knyta ihop arbetsmarknaderna. Det behövs därför en kollektivtrafik med goda möjligheter till arbetspendling genom konkurrenskraftiga restider och hög turtäthet. Kollektivtrafikens utveckling har också en avgörande betydelse för att möta klimatutmaningarna, med ett hållbart resande, där bilen blir ett mindre attraktivt alternativ. Kuststråket, med framför allt Väst kustbanan, är det högst prioriterade stråket och det är angeläget att flaskhalsar utmed hela Väst kustbanan åtgärdas.

Det är viktigt att identifiera dagens och morgondagens behov av infrastrukturåtgärder som kan skapa ett hållbart transportsystem för att stärka det regionala näringslivet och öka konkurrenskraften. Detta görs både utifrån ett nord-sydligt perspektiv och ett öst-västligt. Detta kommer att öka behovet av samverkan över länets gränser och befintliga samverkansarenor behöver utvecklas ytterligare.

Bredbandsutbyggnaden är en annan typ av infrastruktur som handlar om att ge fler invånare och företagare förutsättningar att ta del av digitaliseringens möjligheter. God och jämlik tillgång till bredband stärker näringslivets konkurrenskraft samt bidrar till attraktiva boendemiljöer i hela Halland. Halland har idag en mycket hög utbyggnadstakt och det är viktigt att den fortsätter, så att alla får likvärdiga möjligheter. Samhället har på kort tid ställts om och beroendet av digitala verktyg har ökat under coronapandemin. Det finns baksidor som förstärkts av pandemis effekter på tillgänglighet och användbarheten av de digitala verktygen. Det kan handla om olika människors möjlighet och förmåga när det gäller att använda sig av digitala hjälpmedel och på så sätt få tillgång till stöd, service, vård och omsorg men också möjligheten att vara delaktig i samhället. Den digitala omställningen är också en resursfråga. Exempelvis påverkas sannolikt hushåll med dålig ekonomi som kanske saknar bredband, vilket kan försvåra barns möjlighet att klara hemmastudier och ta till sig av viktig information.

Kompetensutveckling och livslångt lärande

En viktig framgångsfaktor i både offentliga och privata verksamheter är att få tag i rätt kompetens. När man inte får tag på den efterfrågade kompetensen kan det bero på en generell brist på arbetskraft och i andra fall handlar det om brist på mer specifika kompetenser. En ökad internationell konkurrens och teknisk utveckling innebär en ständig omvandling av arbetslivet. Detta ökar efterfrågan på kunskap och höjer trösklarna till arbetsmarknaden. Därför är det av största betydelse att se till att

så många elever som möjligt klarar gymnasiet med goda kunskaper, samt att det finns goda förutsättningar för relevant vidareutbildning och ett livslångt lärande. I Halland är skolavhoppet något lägre än i riket. Inom Halland är det pojkar som har den högsta andelen skolavhopp, och särskilt de med utrikes bakgrund. Fler kvinnor än män i Halland läser vidare i minst tre år efter gymnasiet. (14) På sikt kommer efterfrågan på personer med hög utbildningsnivå att öka, i Halland såväl som i riket.

Inkludering på arbetsmarknaden och sysselsättningsnivå

En stor del av Hallands kraftiga befolkningstillväxt har under senare år berott på en ökad migration. Det är därför ett stort problem att det tar mycket lång tid för utrikesfödda att integreras på arbetsmarknaden. Idag tar det mer än tio år för utrikesfödda att närma sig en liknande förvärvsfrekvens, som för den som är född i Sverige. (15) Inkludering på arbetsmarknaden är därför en helt avgörande utmaning för Halland. Idag går den för långsamt. Orsaken till att det tar så lång tid för utrikesfödda att komma in på arbetsmarknaden är att de möter särskilda utmaningar. Utmaningarna har sin grund i diskriminering, bristande språkkunskaper, kulturella skillnader, mindre effektiva sociala nätverk, svårigheter att validera meriter förvärvade utomlands samt att kraven för samma yrke kan skilja mellan länder. (16)

För åstadkomma en på allvar inkluderande arbetsmarknad som är tillgänglig för alla grupper krävs ett aktivt arbete med att stärka jämställda och jämlika förutsättningar för sysselsättning.

Dessa faktorer behöver hanteras eftersom en hög förvärvsfrekvens är avgörande för ett inkluderande samhälle och för att hantera den demografiska utvecklingen. Fler behöver arbeta och betala skatt för att finansiera en ökad efterfrågan på välfärd.

God och jämlik hälsa för hållbar tillväxt och utveckling

Folkhälsa

En god folkhälsa innebär att så många som möjligt i befolkningen har en bra fysisk och psykisk hälsa, och att hälsan är jämnt fördelad mellan olika grupper. Hälsan är viktig för den enskilda individen, men bidrar också till att stärka samhällets utveckling. En god och jämlikt fördelad folkhälsa är också centralt för en hållbar utveckling. God hälsa är dessutom avgörande för att hälso- och sjukvården ska klara att möta framtidens hälsoutmaningar och vårdbehov. (17)

Konsekvenserna av covid-19 för folkhälsan är fortfarande inte helt kända, men vissa grupper har påverkats mer än andra. Det är främst unga (16–29 år) som rapporterat förändrade levnadsvanor så som ökat stillasittande och sämre matvanor. Liksom före pandemin uppger kvinnor och unga personer oftare psykiska besvär jämfört med män och äldre personer. Hos äldre har oro för covid-19 varit vanligare. Pandemin har också bidragit till social isolering. (18). Det är ännu för tidigt att säga hur och i vilken omfattning invånarna i Halland kommer att påverkas med psykisk ohälsa som följd. Det är viktigt att oavsett pandemi fortsätta erbjuda vård och stödinsatser till de hallänningar som behöver hälso- och sjukvård för sin psykiska ohälsa. Samverkan på bred front med andra aktörer är nödvändig för att säkerställa att hallänningen får insatser på rätt nivå.

Generellt går det att säga att de grupper som redan före pandemin hade förhöjd risk för ohälsa har drabbats mest. Den samlade bedömningen är att pandemins konsekvenser kan komma att förstärka de redan befintliga ojämlikheterna i hälsa i Sverige. (19). Mer jämlika uppväxtvillkor, arbete och försörjning är av avgörande betydelse för att folkhälsan ska bli bättre, och särskilt fokus behöver riktas på dem med sämst hälsa. Det förebyggande arbetet med levnadsvanor och en mer jämlik hälso- och sjukvård är också viktiga insatser för att nå jämlik hälsa. (20).

Coronapandemin och samhällets smittskyddsåtgärder har inneburit en risk för nedprioritering av hälsofrämjande verksamheter inom hälso- och sjukvården, såsom screening av cancer och samtal om levnadsvanor. Pandemin har också påverkat individens benägenhet att söka vård. (21). Kommunikationsinsatser genomförs nu för att lyfta fram betydelsen av att såväl söka vård som att delta i screening, och i Region Halland återupptas arbetet med riktade hälsosamtal med fokus på levnadsvanor i början av 2022.

Hälsosamma levnadsvanor förebygger kranskärlsjukdom, stroke, cancer och diabetes, och även den som redan drabbats av en sjukdom kan snabbt göra hälsovinster med förbättrade levnadsvanor. (22) En ny rapport, som summerar forskningen på

området, visar att över hälften av förekomsten av kranskärslsjukdom och en tredjedel av förekomsten av stroke i åldrarna 25 till 84 år i Sverige kan kopplas till levnadsvanor. Ohälsosamma matvanor har störst inverkan där högt saltintag och lågt intag av fullkorn står för den största förklaringsfaktorn. Den totala sjukdomskostnaden var 24,5 miljarder kronor (2019) för den studerade gruppen. Ungefär 35 procent av dessa kostnader beräknades orsakas av ohälsosamma levnadsvanor. (23). Det nationella vårdprogrammet för arbetet med levnadsvanor som nyligen tagits fram inom ramen för kunskapsstyrningen kommer att bidra till en mer kunskapsbaserad och jämlik vård och behandling i området. (24). I Halland finns dessutom goda förutsättningar för att använda forskning- och utvecklingskompetens för analyser av invånarnas hälsosituation för att skapa underlag för preventiva insatser samt åtgärder som förebygger ohälsa och ojämlik hälso- och sjukvård.

Nära och sammanhållen vård

Begreppet *god och nära vård* kommer från utredningen *Samordnad utveckling för god och nära vård*. Utredningen har haft i uppdrag att skapa en modern, jämlik, tillgänglig och effektiv hälso- och sjukvård med fokus på primärvården samt att utveckla hela hälso- och sjukvårdssystemet. (25; 26; 27; 28). Den nationella inriktningen för god och nära vård ligger väl i linje med hur Region Halland har arbetat under många år. Det övergripande målet i Hallands hälso- och sjukvårdsstrategi, **En hälso- och sjukvård för bättre hälsa**, stämmer också väl in med den nationella målbilden för nära vård. Kärnan i nära vård är ett personcentrerat arbetssätt som utgår från individens behov och förutsättningar, vilket bidrar till att vården blir mer jämlik och resurseffektiv. Det är ingen ny organisationsnivå utan handlar om samverkan och fungerande flöden utifrån patientens perspektiv, behov och delaktighet. Närhet är inte endast ett geografiskt begrepp utan beskriver även tillgänglighet, som exempelvis öppettider och kontaktvägar, samt relationell närhet såsom exempelvis kontinuitet och trygghet. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har beskrivit en målbild för den nära vården som utgår från individuella förutsättningar och behov, bygger på relationer, är hälsofrämjande, förebyggande och proaktiv, bidrar till jämlik hälsa, trygghet och självständighet och grundas i gemensamt ansvarstagande och tillit.

Utmaningar och framgångsfaktorer i arbetet med nära vård har tagits fram både av SKR och i Region Halland (29; 30) Det strukturerade arbetet med nära vård i Halland har bland annat medfört att patienten i vissa fall blir färdigbehandlad redan på akuten eller genom en dagoperation och att resterande vård sker i hemmet. Redan i ambulansen sker en utökad bedömning för att avgöra om patienten i stället för att åka till sjukhuset kan få vård direkt i hemmet. Digitala tjänster, bland annat via 1177 Vårdguiden och regionens egna appar, är viktiga verktyg i den nära vården. Hallands systematiska arbete med att erbjuda invånaren god vård nära kommer att fortsätta i takt med att behov och samhälle förändras. En utmaning för Halland, inom ramen

för arbetet med god och nära vård, är att säkerställa goda förutsättningar för att bedriva avancerad sjukvård i hemmet.

All vård behöver vara sammanhållen så att patienten på ett tryggt och säkert sätt kan röra sig över organisatoriska gränser inom hälso- och sjukvård och kommunal vård och omsorg. Vården av exempelvis personer med kronisk sjukdom upplevs på många håll i Sverige ha en bristande samordning mellan olika vårdgivare, och i flera fall skulle patienten gynnas av en mer proaktiv vård. För att på bästa sätt kunna möta dagens och morgondagens patienter, med alltmer komplexa behov, behöver vårdens struktur och arbetssätt ses över.

Framtidens hälso- och sjukvård

Dagens sjukvård bygger på gårdagens forskning och den forskning som bedrivs i dag kommer att bidra till framtida behandlingar. Tack vare den snabba teknikutveckling och digitalisering som har skett under de senaste decennierna har nya metoder och analyser utvecklats. Klinisk och patientnära forskning är avgörande för utvecklingen av en god, jämlik, jämställd och hållbar hälso- och sjukvård.

Idag ses ett ökat fokus på individens behov och en ökad fokusering på individens delaktighet i den egna vården. Hälso- och sjukvården och socialtjänsten behöver säkerställa att individens behov möts med rätt typ av tjänster, i rätt tid, format och kanal. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys konstaterar att det finns ytterligare förbättringsmöjligheter för en än mer personcentrerad och nära hälso- och sjukvård. (31)

Utöver utvecklingen mot en vård närmare patienten tros den framtida sjukvården bli mer koncentrerad och högspecialiserad samtidigt som förebyggande och hälsofrämjande insatser blir allt viktigare. I en rapport som gjorts på uppdrag av Socialstyrelsen undersöktes hur ett framtida scenario i sjukvården skulle kunna se ut och vad invånare och vårdpersonal kan komma att efterfråga (32). En framgångsfaktor som nämns är gränsöverskridande samarbete och att vara så flexibel att förändringar kan hanteras samtidigt som organisationen utvecklas. Digitaliseringen blir en alltmer naturlig del i arbetet. Den framtida vården är med största sannolikhet mer integrerad och består av både fysiska och digitala inslag.

Över lag utvecklas vården mot att bli alltmer informationsdriven. Det bidrar till att vi med högre precision kan överblicka komplexa vårdstrukturer och utgör ett stöd för såväl medicinska beslut som för ledning och styrning av vården. Precisionsmedicin innebär diagnostiska metoder och terapier för individanpassad utredning, prevention och behandling av sjukdom. Framstegen inom området beror på en snabb utveckling inom ett flertal viktiga forsknings- och teknologiområden som är banbrytande i sig själva, men som dessutom sammanfallit i tid och kan kombineras. Det handlar bland annat om möjlighet till uppkoppling och överföring av stora mängder data samt

användning av artificiell intelligens (AI), men även om framstegen inom molekylärbiologi, genetisk sekvensering, genterapier och biosensorer.

Digitala stöd med inslag av automatisering kommer sannolikt att användas för att prioritera patienter som söker vård. AI-stöd kan komma att användas för att ge förslag på diagnoser och kanske till och med behandling. Det finns dock flera juridiska frågeställningar om ansvar som måste utredas för att framtida AI-stöd ska kunna få full effekt. Utvecklingen av digitala tjänster gör det möjligt för invånarna att få en större del av vården närmare sig själv, utan resor och i sin normala livssituation. Digitaliseringen i samhället ökar människors förväntan på inflytande och kontroll i vården. Ett exempel är hälsoappar med egenmätning som kan främja hälsosamma beteenden, men också upptäcka sjukdom tidigt och göra det möjligt att följa och förstå sjukdoms- eller hälsorelaterade förlopp.

Digitaliseringen är ett verktyg och en möjlighet i vården. Det är också en utmaning att i tillräcklig takt och omfattning tillgodose förväntningar, efterfrågan och behov ur ett kostnads- och helhetsperspektiv. När människor och samhälle i allt högre grad blir beroende av digital teknik är det viktigt att säkerhet och skydd av integritet utvecklas parallellt så att tilliten till tekniken och samhället bibehålls. Vägen dit kräver prioriteringar, uthållighet och omfattande satsningar inom verksamhetsutveckling, förändrade arbetssätt, digitala verktyg och IT-infrastruktur. Under coronapandemin har digitaliseringen underlättat för invånarna att ha kontakt med vården. Det gäller bland annat digitala vårdmöten där den snabba implementeringen bidragit till förändrat arbetssätt och värdefulla erfarenheter inför framtiden.

Framtidens behandlingsmetoder

I Socialstyrelsens prognos för 2021–2024 bedömer myndigheten att den totala kostnaden för läkemedel och handelsvaror (produkter som ryms inom högkostnadsskyddet) kommer att fortsätta öka med 4–6 procent årligen (33). Även kostnaderna för läkemedel som beställs av vårdgivare från apotek (rekvirerade läkemedel) beräknas öka i samma takt de närmsta åren och drivs till stor del av cancerläkemedel som nationellt utgör en tredjedel av de totala rekvisitionskostnaderna. Region Halland har de senaste åren uppvisat höga kostnader för läkemedel inom läkemedelsförmånen, men låga kostnader för rekvirerade läkemedel jämfört med riket i genomsnitt. Ett antal terapiområden är särskilt avgörande för kostnadsutvecklingen, däribland cancerbehandlingar, läkemedel för diabetes och ADHD samt läkemedel som används vid vård av inflammatoriska led-, hud- och tarmsjukdomar, till exempel TNF-alfahämmare.

En positiv utveckling inom till exempel cancerområdet är att nya grupper av läkemedel med initialt smala användningsområden successivt har fått bredare användningsområden. Priserna har dock inte gått ner, vilket har lett till snabbt ökande kostnader för cancerläkemedel. Ett annat område där denna utveckling är

tydlig är inom området sällsynta medfödda sjukdomar där behandlingskostnaderna kan bli mycket höga för varje enskild patient. Initialt fanns endast ett fåtal sådana läkemedel, men nu blir allt fler sällsynta sjukdomar möjliga att behandla, men med höga behandlingskostnader som följd. Denna utveckling ger upphov till komplexa frågeställningar där hälsoekonomiska aspekter måste vägas mot nyttan för den enskilda individen, vilket är en utmaning för de nationella strukturer som hanterar detta. Det finns en risk för snabbt ökande läkemedelskostnader inom dessa områden.

En särskild utmaning som blir aktuell inom de närmsta åren är så kallade läkemedel för avancerande terapier, advanced therapy medical products (ATMP). Dessa läkemedel baseras på celler, vävnader eller gener och är i starkt specialiserade. I dag finns endast enstaka sådana läkemedel godkända och de är avsedda för ett mycket begränsat antal patienter men både utbud och antal aktuella patienter kommer sannolikt att öka kraftigt. Dessa läkemedel kan i vissa fall vara botande och ersätta annan långvarig och kostsam behandling men kommer också skapa stora kostnader vid användning. Sammantaget skapar detta en stark osäkerhet hur denna typ av läkemedel kommer att påverka både kostnadsutveckling och vårdbehov i framtiden.

En ytterligare utmaning under de kommande åren består i att etablera en systematisk uppföljning av läkemedelsbehandling i vårdverksamheterna. Ytterligare en utmaning ligger i att systematisera uppföljningen av de personcentrerade och sammanhållna vårdförloppen. Halland och övriga regioner behöver skapa en resurseffektiv informationsförsörjning inom och mellan olika vårdgivare och till kvalitetsregister, bland annat för att minska den administrativa belastningen på hälso- och sjukvårdens medarbetare. Svensk hälso- och sjukvård befinner sig i ett läge där samtliga regioner antingen inför helt nya eller utvecklar befintliga vårdinformationssystem. Vid införande av framtidens vårdinformationssystem i Halland är det angeläget att bevaka och påverka den nationella inriktningen för strukturering av vårdinformation.

Morgondagens kompetensförsörjning

Kompetensförsörjning är och fortsätter att vara en stor utmaning för hälso- och sjukvården i framtiden. Behovet av välfärdstjänster ökar, andelen i yrkesverksam ålder minskar och antalet högskoleutbildade riskerar att inte räcka till hela hälso- och sjukvårdens kompetensbehov (34). Sveriges regioner uppger redan idag brist på flera av hälso- och sjukvårdens viktiga kompetenser (35). När behandlingsmetoder, professioner och arbetssätt blir mer avancerade ökar samtidigt behoven av alltmer specialiserad kompetens (32). Till exempel riskerar bristen på erfarna läkarspecialister att öka, vilket bland annat försvårar kompetensförsörjningen av jour och beredskap.

Regionerna behöver säkra kompetensen i framtidens hälso- och sjukvård på flera sätt. Det handlar om att behålla och använda medarbetares kompetens på rätt sätt för att minska rekryteringsbehoven. (34; 36) Fler behöver arbeta längre (32) och det

yrkeslivslånga lärandet behöver främjas av ett mer flexibelt utbildningssystem där medarbetare kan tillgodogöra sig nödvändig kompetens under ett förlängt och förändrat arbetsliv. Med ett ökat antal äldre medarbetare blir det samtidigt ännu viktigare med ett hållbart arbetsliv där alternativa arbetssätt, möjligheten att byta arbetsuppgifter och arbetsplats får utrymme.

Morgondagens hälso- och sjukvård är alltmer kunskapsintensiv. Digitalisering, automatiseringar och AI är en nödvändig utveckling för att minska rekryteringsbehoven men innebär samtidigt en utmaning för regioner att säkra strukturer för omställning och utveckling av kompetens när arbetslivet och kompetenskraven ändras. Ett utvecklande ledarskap som förmår att leda i förändring, involvera medarbetare och skapa hållbara arbetsplatser blir därmed en förutsättning. (32) Förväntningarna på chefer ökar och deras uppdrag blir alltmer komplext. Ett exempel på det är ökade förväntningar på ett mer flexibelt arbetsliv som ett resultat av utökat hemarbete under pandemin.

Regionerna behöver dock fortsatt rekrytera nya medarbetare för att täcka hälso- och sjukvårdens behov av kompetens. Att vara en arbetsgivare som får nya medarbetare att både söka sig till och utvecklas inom organisationen är en fortsatt viktig framgångsfaktor. En förutsättning för det är att intresset för vårdutbildningar vidhålls. Under 2020 och i spåren av coronapandemin ökade intresset för sjuksköterskeutbildningar med 31 procent och intresset för läkarutbildningar med 26 procent. (37) Att intresset för vårddyrken ökar är positivt men för att omhänderta det ökade intresset behöver Sveriges utbildningssystem anpassas och vägarna in till välfärdsyrkena behöver bli fler.

Robusthet och krisberedskap

Händelser i närtid har utmanat Sveriges krisberedskap och påvisat sårbarheter i samhället. Som exempel kan nämnas vattenbrist, omfattande skogsbränder, väderrelaterade händelser och inte minst pandemin. Vi ser också en ökad grad av konflikter i vår omvärld. Samhället behöver ha en förmåga att möta och hantera påfrestningar i hela skalan, från fred till krig.

Krisberedskap handlar om att i det dagliga och normala arbetet förebygga och hantera olyckor och mindre omfattande störningar. Vid större samhällsstörningar kan resurserna behöva förstärkas. Krisberedskap är alltså den förmåga som skapas i många aktörers dagliga verksamhet och inte en utpekad organisation eller en aktör. (38)

Det svenska samhället har under de senaste decennierna utvecklats genom globalisering och strävan efter effektivitet. Strävan efter effektivitet är önskvärd och nödvändig, men kan också ha en baksida i form av ökad sårbarhet. Det sätt utvecklingen har skett på har ibland medfört att säkerhetsaspekter blivit eftersatta och att samhällets sårbarhet därmed har ökat på flera områden, vilket direkt eller indirekt påverkat olika grupper av individer negativt.

Ökad robusthet i infrastruktur samt åtgärder för att anpassa samhället till klimatförändringarna är nödvändiga. Det behövs på alla nivåer i samhället och inom de flesta viktiga försörjningsområden som exempelvis energi och transporter, livsmedel och dricksvatten, hälso- och sjukvård och finansiella tjänster. Att upprätthålla sådan verksamhet kräver tillgång till personella resurser ofta med specialkompetens. Satsningar på kompetensförsörjning blir avgörande för att både bibehålla och öka förmågan att klara av de ökade kraven.

En grundförutsättning för fortsatt utveckling av krisberedskap och civilt försvar är också ett systematiskt arbete med informations- och cybersäkerhet. Den digitala utvecklingen i samhället går snabbt, men informations- och cybersäkerheten stärks inte i samma takt. Detta gap kommer att fortsätta öka om inte kraftfulla åtgärder vidtas på alla områden i såväl offentlig som privat sektor. Förtroendet för digitaliseringen, och samhällsnyttan av den, riskerar att hotas om inte säkerheten prioriteras högt.

En robust hälso- och sjukvård

För att kunna bedriva den sjukvård som är nödvändig i såväl vardag som i ett krisläge behövs god tillgång till personal som kan genomföra de tjänster som behöver utföras i hela vårdkedjan. En alltmer avancerad och komplex vård kräver moderna välutrustade sjukhusbyggnader. Coronapandemin har tydligt visat på vikten av att ha

större regionala lager av bland annat skyddsutrustning, läkemedel och förbrukningsmaterial i Sverige. Det kan till exempel behövas försörjning av skyddsutrustning från flera parallella försörjningskedjor där några måste finnas i närområdet för att förhindra risker med transporter.

Vid ett krisläge behöver samhället och hälso- och sjukvården kunna ställa om snabbt. Erfarenheter från pandemin har visat att det har gått olika fort att ställa om olika typer av verksamheter som behöver samarbeta. Det behövs en balans mellan produktivitet å ena sidan och flexibilitet att ställa om snabbt vid behov å andra sidan. Denna balans behöver finnas i alla samverkande delar av hälso- och sjukvårdssystemet inklusive kommunernas vård och omsorg.

Tilliten till samhället

Tilliten till samhällets institutioner är grundläggande för en fungerande demokrati och för ett robust samhälle. Sverige ligger, tillsammans med de nordiska grannarna, i topp när det gäller tillit och det anses ofta vara en avgörande förklaring till dessa länders relativt starka välfärd och stabila demokrati. (39) SOM-institutet genomför årligen en undersökning av olika trender i samhället, bland annat förtroendet för olika myndigheter och institutioner, så som regering, riksdag, polis och rättsväsende.

2019 års undersökning, dvs. året före corona, visar att fler svenskar tyckte att Sverige var på väg åt fel håll, oron inför framtiden ökade och brottsligheten kom högre på agendan. Enligt SOM-undersökningen ansåg 61 procent av svenskarna att utvecklingen i Sverige är på väg åt fel håll. Det är en högre andel än någonsin tidigare och en säkerställd ökning sedan 2018. Ytterligare pessimism syns i frågor om ekonomi, där en majoritet anser att såväl den svenska som den egna ekonomin försämrats under 2019. Ljusglimtar i undersökningen var att såväl svenskarnas allmänna tillit som vårt förtroende för regering, polis, sjukvård och forskning hållit sig på stabila och höga nivåer.

Men den starka tilliten delas inte av alla. Det för närvarande mest aktuella debattämnet är utvecklingen av parallellsamhällen och släkt- eller klanbaserade nätverk som har en stark påverkan på lokalsamhället. Detta är inte nytt även om man kan tro det utifrån den dagsaktuella debatten. Redan 2013 skrev Polisen i *Metodhandbok för samverkan mot social oro* (40) att ”de strukturella förändringar som skett i många av våra segregerade områden är bl.a. förändringar gällande norm-, värde-, straff- och maktsystem”. Detta har, enligt handboken, förändrats i en sådan takt att de ordinarie samhällssystemen inte hunnit med och därmed har det uppstått parallella makt- och rättssystem. Om denna utveckling tillåts fortsätta finns det en uppenbar risk att robustheten i det svenska samhället kraftigt försvagas. Enligt Polisen finns det tre kommuner i Halland som har områden där parallella maktstrukturer påverkar lokalsamhället på ett negativt sätt.

Demokratin och tilliten i samhället hotas även av intolerans som utmanar det öppna samhället och skapar grogrund för polarisering bland annat genom desinformation och näthat. Intoleransen kan handla om invandrarfientliga, antisemitiska och islamofobiska uttryck eller om hat och hot mot HBTQ-personer. Att skapa eller förstärka konflikter i ett samhälle har blivit ett sätt att bygga en maktbas.

Demokratin kan alltså inte tas för given. Samhället behöver fortsätta att stärka demokratin, främja valdeltagandet, minska segregationen och öka social trygghet. Hot och våld mot yrkesgrupper som journalister och förtroendevalda är andra exempel på företeelser som riskerar att försvaga demokratin.

Sammanfattande punkter

- Den råder en stor osäkerhet i ekonomin globalt och på samhällets alla nivåer utifrån pandemins effekter. Det är viktigt att fortsätta prioritera en hållbar ekonomi i balans och god ekonomisk hushållning för att stå rustade inför framtida vårdbehov och oförutsedda händelser.
- Fokus på långsiktig utveckling bör behållas även under en kris.
- Innovationsgraden och nyföretagandet behöver öka.
- Den omställning som krävs för att minska klimat- och miljöförändringarna behöver ske inom alla samhällets sektorer.
- Hälsa är en viktig drivkraft för hållbar utveckling.
- Infrastrukturen måste utvecklas för att tillgodose behovet av hållbara kommunikationssätt.
- Befolkningsökningen förväntas fortsätta framöver, men i något lägre takt än tidigare.
- Arbetslösheten i Halland är tillbaka på samma nivå som månaden före pandemin. Trots en god återhämtning hittills kvarstår stora utmaningar, där redan sårbara grupper riskerar att få en ännu svårare konkurrenssituation på arbetsmarknaden.
- För att åstadkomma en inkluderande arbetsmarknad som är tillgänglig för alla grupper krävs ett aktivt arbete med att stärka jämställda och jämlika förutsättningar för sysselsättning.
- En god och jämlikt fördelad folkhälsa är centralt för en hållbar utveckling och avgörande för att hälso- och sjukvården ska klara att möta framtidens hälsoutmaningar och vårdbehov.
- Region Hallands arbete med god och nära vård ligger väl i linje med den nationella inriktningen.
- Digitaliseringen i vården är en möjlighet och ett verktyg för att lösa andra utmaningar, men det är också en utmaning i sig att i godtagbar takt tillgodose förväntningar, efterfrågan och behov. Med digitala verktyg kommer vård att kunna utföras nära patienten och mer anpassat till patientens behov.
- Genom att vi lever längre och därmed drabbas av fler sjukdomar under vår livstid, men också får tillgång till nya behandlingsmetoder, kommer läkemedelskostnaderna att öka.
- Kompetensförsörjning fortsätter att vara en av hälso- och sjukvården stora utmaningar. När behovet av välfärdstjänster ökar och kompetensbristen tilltar behöver regioner minska sina rekryteringsbehov genom att behålla och använda personal på rätt sätt. Nya former och strukturer för kompetensutveckling behöver säkras när arbetslivet förlängs, kompetenskraven ändras och nya kompetenser tillkommer.
- Regioner behöver fortsatt få nya medarbetare att både söka sig till och utvecklas inom organisationen för att lyckas.
- Region Halland behöver vidta en rad åtgärder för att kunna fortsätta bedriva samhällsviktig verksamhet även under kris.

- Vi behöver fortsätta att stärka demokratin, främja valdeltagandet, minska segregationen och öka den sociala tryggheten.

Referenser

1. *Sveriges kommuner och regioner (2021) Ekonomirapporten, om kommunernas och regionernas ekonomi. .*
2. *Sveriges kommuner och regioner (2021), MakroNytt nummer 2/2021.*
3. *Sveriges kommuner och regioner (2021) EkonomiNytt nr 09/21. .*
4. *Sveriges kommuner och regioner (2021) Hur ger statsbidragen bäst effekt? – om de riktade och generella statsbidragen. .*
5. *Sveriges kommuner och regioner (2021) Specificering av generella och riktade statsbidrag. .*
6. *Finansdepartementet (2021) Presskonferens Magdalena Andersson 2021-08-27.*
7. *Region Halland (2020) Sårbarhetsanalys av näringslivet i Halland.*
8. *Region Halland (2020, kommande) Smart specialisering Halland.*
9. *Climate Change 2021: The Physical Science Basis, IPCC.*
10. *European Environment Agency (2019) Healthy environment, healthy lives.*
11. *Sveriges miljömål, Klimatpåverkande gaser i Hallands län. Hämtad 2021-10-04. <https://www.rus.se/regional-arlig-uppfoljning/hallands-lan/>.*
12. *Länsstyrelserna, Regional årlig uppföljning för Hallands län, hämtad 2021-10-04. <https://www.rus.se/regional-arlig-uppfoljning/hallands-lan/>.*
13. *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Rapport 2014:2, VIP i vården.*
14. *Region Halland (2019) Uppföljningsrapport Tillväxtstrategi.*
15. *Region Halland (2019) På väg till bästa livsplatsen. Analys till Regional Utvecklingsstrategi Halland 2035.*
16. *Västra Götalandsregionen och Region Halland (2020) Socioekonomisk analys Västsverige.*
17. *Folkhälsans utveckling - Årsrapport 2021, Folkhälsomyndigheten.*
18. *Hur har folkhälsan påverkats av covid-19-pandemin? Folkhälsomyndigheten 2021.*
19. *Hur har folkhälsan påverkats av covid-19-pandemin? Folkhälsomyndigheten 2021.*
20. *Slutbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa, SOU 2017:47.*
21. *Covid-19-pandemins tänkbara konsekvenser på folkhälsan, Folkhälsomyndigheten 2020.*

22. *Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor, Socialstyrelsen 2019.*
23. *Kopplingen mellan levnadsvanor och hjärt-kärlsjukdom i Sverige, Institutet för hälso- och sjukvårdsekonomi (IHE) 2021.*
24. *Kunskapsstyrning hälso- och sjukvård, <https://kunskapsstyrningvard.se/index.html>.*
25. *God och nära vård – En gemensam färdplan och målbild, SOU 2017:53.*
26. *God och nära vård – En primärvårdsreform, SOU 2018:39.*
27. *God och nära vård – Vård i samverkan, SOU 2019:29.*
28. *God och nära vård – En reform för ett hållbart hälso- och sjukvårdssystem SOU 2020:19.*
29. *<https://skr.se/halsasjukvard/kunskapsstodvardochbehandling/primarvardnaravard.6250.html>.*
30. *Utredning: intervju med tjänstemän i Halland - region och kommun, 2019.*
31. *Från mottagare till medskapare, Rapport 2018:8, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys.*
32. *Hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning i framtiden, Kairos future, 2019.*
33. *Läkemedelsförsäljning i Sverige – analys och prognos 2021–2024, Socialstyrelsen.*
34. *Framtidens behov av högskoleutbildade, genomgång av 15 bristyrken inom offentlig sektor fram till 2035, UKÄ, 2019.*
35. *Kompetensförsörjning och patientsäkerhet, Rapport 2018, Socialstyrelsen.*
36. *Attraktionskraft – konsten att attrahera och behålla unga, Kairos Future, 2018.*
37. *UHR-rapport: Antagning till högre utbildning höstterminen 2020 - statistik i samband med sista anmälningsdag ht 2020.*
38. *Socialstyrelsen (2020) Inriktning och samordning inom hälso- och sjukvård vid särskild händelse.*
39. *Trägårdh, L. m.fl. (2009) Tillit i det moderna Sverige. SNS förlag.*
40. *Metodhandbok för samverkan mot social oro, Polisen.*
41. *Arbetsförmedlingen (2020) Öppen arbetslöshet, månadsstatistik.*
42. *Konjunkturinstitutet (2020) Uppdatering av konjunkturbilden Augusti 2020.*

Diarienummer
RS211060